

*”Gärningsminnen berättar 18” handlar om
Kungl. Södertörns flygflottilj på Tullinge.
Författare Thomas Eckerred*

Den första flygplanstypen på F 18, J 22

2019-12-17

Sida 2 (7)

Södertörns flygflottilj på Tullinge - bakgrund

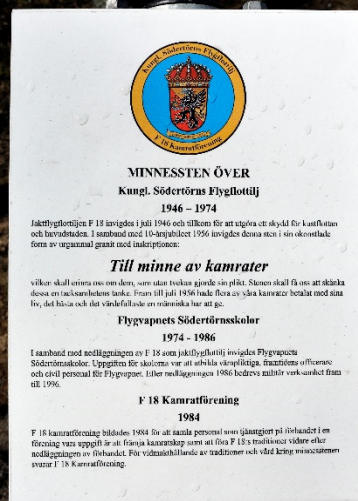
Södertörns flygflottilj var en av de flottiljer som upprättades efter 1942 års Försvarsbeslut för att stärka landets luftförsvaret med huvuduppgiften att försvara huvudstadens luftrum. Flottiljen var förlagd till Tullinge flygplats söder om Stockholm. Flottiljen avvecklades slutligen år 1974 efter det att dess uppgifter hade minskats under flera år och ombildades till Flygvapnets Södertörnsskolor. Försvarsbeslutet 1992 ledde till att all verksamhet från Flygvapnets sida upphörde år 1995. Fram till 1 oktober 2004 pågick civilt flyg på Tullinge (Botkyrka Flygklubb), men flyttades sedan till Barkarby flygplats. Idag har både Barkarby och Tullinge blivit bostadsområden för expanderande kommuner.

Helt andra idéer om användningen av Tullinge flygplats framfördes i "Regionplan 1958" och i "Regionplan 1973" då en ersättare till Bromma flygplats söktes. Den kunde ha blivit förlagd till Tullinge, men det lokala motståndet i dåvarande Botkyrka var stort och Riksdagen beslutade dessutom år 1982 att Bromma flygplats skulle behållas.

F18 Kamratförening, som bildades år 1984, arbetar och har arbetat aktivt för att hålla flottiljens historia levande. Stödet från kommunen (numera Tullinge kommun) har inte varit det bästa. Kamratföreningen har och kompletterar ett omfattande material på sin egen hemsida (www.f18.se) och på Wikipedia. F18 kamratförening har givit ut en bok om flygvapnets område i Tullinge, om Kungl. Södertörns flygflottilj och Flygvapnets Södertörnsskolors verksamhet. Boken beskrivs och kan beställas på kamratföreningens hemsida.

Minnesstenen nedanför kanslihuset

Minnestavlan

Radarns hemlighet framför kanslihuset. Skulptör Tommy Widing, gåva av Nya Asfalt AB 1975

Försvarsbesluten 1942 och 1968 samt flottiljens avveckling år 1974

I Försvarsbeslutet 1942 (antaget av Riksdagen den 17 juni 1942) bestämdes att Flygvapnet skulle sätta upp nio nya flottiljer under åren 1942-1947. I försvarsbeslutet ingick ursprungligen endast F 16 i Uppsala och F 17 i Kallinge. Sedan ÖB hade argumenterat inför Regeringen om uppsättning av F 18 i Tullinge som ett skydd för marinen och dess baser i Stockholmsregionen, beslöts år 1944 i Riksdagen att F 18 skulle sättas upp som Flygvapnets sjunde jaktflottilj den 1 juli 1946. En tillförordnad flottiljchef, Björn Lindskog, förordnades från den 1 juli 1946, senare som flottiljchef den 1 oktober 1946. Flottiljen invigdes officiellt den 11 november 1946.

År 1968 godkände riksdagen regeringens proposition om försvarsbeslutet 1968, där endast en flottilj, F 9 i Göteborg, drabbades av avveckling. Så särskilt positivt var detta försvarsbeslutet emellertid inte eftersom beslut om Flygvapnets grundorganisation var under utredning av Försvarets fredsorganisationsutredning (FFU) som hade tillsatts i februari 1967. Den utredningen föreslog att F 2 i Hägernäs och F 8 i Barkarby skulle avvecklas, och F 18 skulle omorganiseras till en skolenhet för Flygvapnets markutbildning.

År 1974 var flottiljens sista verksamma år, de två kvarvarande divisionerna hade avvecklats året innan. Först hade 181.jaktflygdivisionen avvecklats i juni 1974 och sedan 183.jaktflygdivisionen den 31 december 1973. Utbildnings- och specialkompaniet överfördes till det nya skolförbandet, som fick namnet Utbildningskompaniet. I samband med nedläggningen av F 18 som jaktflygflottilj invigdes Flygvapnets Södertörnsskolor. Uppgiften för skolorna var att utbilda värnpliktiga, framtidens officerare och civil personal för Flygvapnet. Efter nedläggningen 1986 bedrevs militär verksamhet fram till 1996.

Kanslihuset med flygledartorn

Flottiljens flygplanstyper

J 28

Foto: F 18 Kamratförening

J 34

Foto: F 18 Kamratförening

J 35 B

Foto Christer Sidelöf

J 29 Tunnan kom aldrig till F 18 eftersom SAAB:s produktionskapacitet togs i anspråk för J 32 Lansen. Man kan fråga sig om den prioriterades i sin egenskap av den svenska atombombsbäraren. I stället blev det första flygplanet på F 18 den också svenskutvecklade J 22-an, ibland litet vanvördigt kallad "världens snabbaste flygplan i förhållande till motorstyrkan".

Ursprungligen var J 21 tänkt som flottiljens första flygplan, men istället blev J 22 det första flygplanet vid flottiljen. Det tillhörde dock organisatorisk till F 8 i Barkarby. De övertaliga J 22:orna baserades då med en division från F 8 till F 18. Den 1 maj 1947 bildades flottiljens 1:a division, och med det tillfördes flottiljen sina två första egna J 22:or. Vid denna tidpunkt var den första berghangaren, värnpliktskasernen och kanslihuset färdigställt. Den 29 april 1948 organiserades 2:a divisionen, och den 1 oktober 1948 organiserades 3:e divisionen. Flottiljens samtliga tre jaktdivisioner var beväpnade med J 22:or.

År 1950 tog F 18 steget in i jetåldern, då flottiljens tre divisioner ombeväpnades med 89 stycken J 28B Vampire och fem tvåsitsiga J 28C. Året därpå, 1952, mottog flottiljen ytterligare ett par Vampire från flottiljer som omskolats till J 29 Tunnan. I samband med att flottiljen beväpnades med J 28B Vampire kom flottiljen att ingå i Tredje flygeskadern (E 3). Under 1950-talet utgick den från eskadern, men återkom sedan 1957. År 1966 avvecklades och upplöstes den tredje flygeskadern, som F 18 hade tillhört och det operativa ansvaret för flottiljen överfördes till militärbefälhavaren för Östra militärområdet (Milo Ö).

Flygvapnets J 28B Vampire blev snabbt föråldrad, i jämförelse med J 29 Tunnan, men Saabs tillverkningskapacitet var fullbokad för en lång tid framöver med tillverkningen av Saab 32 Lansen. Istället beslöts det att köpa in ett antal jaktplan med överljudsfart från utlandet. De alternativ som övervägdes var amerikanska F 86 Sabre, franska Dassault Mystère, och brittiska Supermarine Swift samt Hawker Hunter. Valet stod mellan de två brittiska flygplanen, till slut föll valet på Hawker Hunter. Beställningen omfattade 120 stycken av modellen Hunter Mk 50, som kallades J 34 i Sverige. De tilldelades de två jaktflottiljerna i Stockholmsområdet, det vill säga F 18 i Tullinge och F 8 i Barkarby. Flygvapnets första J 34 Hunter flögs hem till F 18 den 27 augusti 1955.

2019-12-17

Sida 5 (7)

År 1956 omskolades flottiljens tre flygdivisioner med J 34. Av de då övertaliga J 28:orna överfördes ett större antal till Krigsflygskolan F 5 i Ljungbyhed.

I januari 1963 påbörjades omskolning av flygförarna till J 35B Draken. Flottiljen fick 70 exemplar av J 35B. De första Draken-planen som levererades till F 18 var av typen J 35B' (B-prim), som saknade radar, men dessa bedömdes fortfarande med sin prestanda vara ett kraftfullt tillskott till jaktförsvaret. Senare fick F 18 den fullständiga versionen J 35B som hade radar och möjlighet att ta emot styrdatasändningar. Denna version av Draken skulle alla tre flygdivisioner vid flottiljen behålla fram till år 1973. Flottiljens övertaliga J 34:or överfördes till andra flottiljer.

År 1968 godkände riksdagen regeringens proposition (1968:109) gällande försvarsbeslutet 1968. F 2 i Hägernäs och F 8 i Barkarby skulle avvecklas, och F 18 skulle omorganiseras till en skolenhet för Flygvapnets markutbildning. På grund av försvarsbeslutet 1968 byttes J 35B inte ut mot de planerade J 35F, utan de flögs vid de två kvarvarande divisionerna fram till den 30 juni 1973, då de utgick ur krigsorganisationen.

Flottiljområdet

Genom att kanslihuset och många kasernbyggnader har bevarats i nära ursprungligt skick kan man lätt föreställa sig hur flottiljen tedde sig under sin verksamma tid. Man kan säga att området har "förtätats" med nya hyreshus, skolor, radhus och kontor mellan och runt de ursprungliga flottiljbyggnaderna.

Kaserner

Matsalen, baksidan

Berghangarerna

Den första berghangaren i Sverige byggdes på F 9 i Säve. Därefter uppfördes under åren 1947 – 1949 en första berghangar på F 18. Under 1950-talet byggdes en andra berghangar, betydligt större än den första och med förbättrat skydd mot kärnvapen. Då kostnaderna ökade och då skyddet för flygplanen ansågs bättre i det nya Bas 60-systemet med utspridning av flygplanen avslutades inte bygget. Bergrummen användes i stället som förråd för Försvarsmakten. Delar av de två hangarerna har hyrts ut för civilt bruk, andra delar har förseglats.

Foto: F 18 Kamratförening

Flottiljområdet idag

När man idag besöker det gamla flottiljområdet slås man av hur effektivt det redan har förvandlats till ett stort modernt bostadsområde. Start- och rullbanor är upprivna så när som på en liten vändplats vid SL-bussarnas ändhållplats. Kaserner och andra byggnader som uppfördes i den nya garnisonsstil som utvecklades på 1940-talet och låg väl utspridda bland kullar och skogsdungar, har uppenbarligen ganska lätt kunnat förvandlas till bostäder och kontor. Kanslihus, restaurang och förråd känns igen som typiska militära byggnader, men har fått andra funktioner. Ett stort område på uppställningsplattan utanför bergrummen har fått radhusbebyggelse i den idag vanliga romantiserade småstadsstilen. Området kallas "Rikstens Friluftsstad". Rikstens gård hade köpts år 1941 av staten och marken användes till Krigsflygfält 40 för att sedan bebyggas för flottiljen.

2019-12-17

Sida 7 (7)

Tullinge kommun bildades 1 januari 2019 efter att tidigare ha varit en del av Botkyrka kommun. Det förefaller som om den nya kommunen inte riktigt vill kännas vid den del av sin historia som flottiljen utgör. På kommunens hemsida kan man söka efter "Sevärdheter" men där står ingenting om flottiljen. Den livaktiga F 18 Kamratförening lät restaurera en J 35B Draken, som hade varit i tjänst på F 18. Föreningens avsikt var att placera detta flygplan inom flottilj-området, som har gjorts vid andra flottiljer, som ett minne från en viktig del av områdets historia. Kommunen, som vid den tiden måste ha varit Botkyrka, visade dock ingen entusiasm för idén utan framförde i stället åsikten att det inte skulle finnas något i Rikstens friluftsstad som påminde om flottiljen. Många av de boende i de nyuppförda husen på flottiljområdet tycks dock vara intresserade av flottilj-bakgrunden. Vid Garnisonsminnesföreningens senaste besök på flottiljområdet kunde dock konstateras att två minnesmärken vid kanslihuset finns kvar, samt att vaktbyggnaden, som står kvar med mindre förändringar, har fått en tjugisig skylt "VAKTEN" på tvärs. På den gamla vaktbyggnadens plats finns nu en byggnad med bostadsrättslägenheter.

Fotograf är Thomas Eckered om inte annat anges.